

ใบความรู้เรื่อง สำนวนโวหาร
หน่วยที่ ๕ แผนการจัดการเรียนรู้ที่ ๖ เรื่อง คุณค่าด้านวรรณศิลป์
รายวิชาภาษาไทย รหัสวิชา ท๒๑๑๐๒ ภาคเรียนที่ ๒ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

โวหาร หมายถึง ถ้อยคำที่พูดกันเป็นชั้นเชิง ไม่พูดตรง ๆ แต่มีความหมายแฝงอยู่ในคำพูดนั้น ๆ และผู้ฟังย่อมเข้าใจความหมายได้ทันที ถ้ามคำพูดนั้นเป็นที่รู้จัก และใช้กันอย่างแพร่หลายจนอยู่ตัวแล้ว

๑. บรรยายโวหาร มุ่งเน้นการเล่าเรื่องให้เป็นลำดับ เล่าเรื่องราวไปตามลำดับเหตุการณ์ ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไหร่ อย่างไร ฯลฯ **ดำเนินเรื่องอย่างต่อเนื่อง**

ตัวอย่าง

“...เช้าวันนี้มีคลื่นเรือโคลงเคลง แต่ไม่เป็นไรเพราะเป็นเวลาอัน ครั้นสายเรือเข้าในอ่าวคลื่นก็สงบเข้าเทียบท่าที่ออสุนส์ ออสุนส์นี้เป็นเมืองใหญ่ของมณฑลยุดสันต์ มีเจ้าหน้าที่ประจำเมืองและราษฎรมาคอยรับเป็นอันมาก ทั้งฝนตกออกจากมาก ๆ ถึงเปียกก็ไม่มีใครหลบ”

(ไกลบ้าน : พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

“...รถผ่านป่าช้า หมู่บ้านก็ดูคล้าย ๆ กับบ้านตากอากาศแถว ๆ หัวหิน คนที่ยืนอยู่ ถ้าแต่งกายเต็มยศก็ต้องคาดเสื้อเตยเรียกว่า taovala มองไกล ๆ คล้าย ๆ กับนั่งกระสอบ...บริเวณด้านหน้าเป็นทุ่งกว้าง เลี้ยวขวามุมหนึ่ง เจ้าหญิงทรงเล่าว่าเกาะนี้ไม่มีแม่น้ำ หรือแหล่งน้ำจัดธรรมชาติเลย น้ำกินน้ำใช้ทั้งหมดเป็นน้ำบาดาล และต้องมีถังเก็บน้ำฝนด้วย ไม่ทราบว่าเขาขุดบ่อรับน้ำฝนเอาไว้บ้างหรือเปล่า อาคารตึกดูคล้าย ๆ ว่าจะ เป็นแบบโรมัน เป็นอาคารชั้นเดียวอยู่บนเนินเขาซึ่งเจ้าหญิงว่าเป็นเนินธรรมชาติที่หาได้ยากในแถบนี้

(มนตรีรักษะเลใต้ : สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี)

๒. อธิบายโวหาร การชี้แจงอย่างละเอียด การนิยามหรือการกำหนดความหมายของคำหรือวลี การบอกวิธีการหรือกระบวนการ และการประมวลข้อเท็จจริงหรือข้อสังเกตที่นำไปสู่ข้อสรุป เช่น การให้ความหมายของคำ วิธีปรุงอาหาร เป็นต้น

ตัวอย่าง

“คำว่า ‘สลัด’ เป็นภาษามลายูหมายความว่า ช่องแคบในทะเล ชาวมลายูซึ่งอยู่ตามชายฝั่งทะเลตอนช่องแคบมะละกาในสมัยโบราณมักประพุดิตนเป็นโจร คอยดักปล้นเรือสำเภาที่แล่นผ่านช่องแคบมะละกา ถ้าเรือลำใดไปไม่ติดลมก็ต้องลอยแท้งตั้งอยู่กลางทะเล ชาวมลายูซึ่งอยู่ตามชายฝั่งทะเลตอนช่องแคบมะละกา ซึ่งเรียกว่าชาวสลัด ก็ถือโอกาสยกพวกมาปล้นเรือลำนั้น คำว่าสลัดจึงติดมาเป็นคำในภาษาไทย หมายความว่า โจรสมุทรหรือโจรทะเล”

(ชีวิตชาวไทยสมัยก่อน : เสถียร โกเศศ)

“การทำยาถุงแห้ง

๑. เอาถุงแห้งใส่ถ้วย เทน้ำร้อนจัดลงไปพอท่วม ทิ้งไว้สักพัก พออ่อนตัว เทน้ำทิ้งไป ใช้มีดคม ๆ ผ่าถุงแห้งตามยาวเป็น ๒ ซีกจนหมด
๒. ปอกกระเทียม ชิงอ่อน ปลิดก้านพริกชี้หูสวน ๕-7 เม็ด ล้างทุกอย่างให้สะอาด ชิงอ่อนซอยละเอียดเป็นเส้นยาว กระเทียมกับพริกชี้หูซอยละเอียดตามขวาง เททั้งหมดลงไปในถ้วยถุงแห้ง
๓. ใส่น้ำตาลปีบลงไปในถ้วยถุงแห้งประมาณครึ่งช้อนควว เคล้า (ขยำ) ให้เข้ากัน บีบมะนาวลงไปสักครึ่งผล ชิมรสดูก่อนนะครับ เปรี้ยว เค็ม หวาน
๔. ตามปรกติ ถุงแห้งจะรสเค็มอยู่แล้ว หากเค็มไม่พอจึงค่อยเหยาะน้ำปลาดีลงไปทีละน้อย เปรี้ยวไม่พอ เติ่มมะนาวลงไปได้ รสหวานตามหลังสุดนะครับ”

(พ่อบ้านทำครัว : หนานคำ)

๓. **พรรณนาโวหาร** การเล่าเรื่องราวอย่างละเอียด ผู้ฟังหรือผู้อ่านเห็นภาพ เกิดจินตนาการ หรือมีอารมณ์ความรู้สึกร่วม เช่น บทชมความงาม พรรณนาพระเกียรติคุณของกษัตริย์ ความรู้สึก เป็นต้น

ตัวอย่าง

“ความรักที่แท้จริง ไม่ใช่สีแดง ย่อมมีดำดั่งสีนิล เหมือนดั่งสีศอพระคิเว เมื่อทรงดื่มพิษร้ายเพื่อรักษาโลกไว้ให้พ้นภัย ความรักที่แท้จริงต้องสามารถต้านพิษแห่งชีวิต และต้องเต็มใจยอมลิ้มรสที่ขมขื่นที่สุด เพื่อเสียสละให้ผู้ที่เรารักคงชีพอยู่ และเพราะด้วยความขมขื่นที่สุดนี้ความรัก ย่อมเต็มใจเลือกเอาสีนิล คือ ความขมขื่นเอาไว้ ดีกว่าจะเลือกเอาสีอื่น คือมุ่งแต่จะหาความบันเทิงสุขอย่างเดียว”

(กามนิต วาสิฏฐี : เสถียรโกเศศและนาคะประทีป)

“พิศพัคตร์ม่วงพัคตร์ดั่งจันทร์	พิศชนงโง่งองดั่งคันศิลปี
พิศเนตรดั่งเนตรมฤคิน	พิศทนต์ดั่งนิลอันเรียบราย
พิศโอษฐ์ดั่งหนึ่งจะแยมสรवल	พิศนวลดั่งสีมณีฉาย
พิศปรางดั่งปรางทองพราย	พิศกรรมคาลัยกลีบบุษบง
พิศจรูไรดั่งหนึ่งแกล้งวาด	พิศศอวิลาสดั่งคองหงส์
พิศกรดั่งวงคชาพงค์	พิศทรงดั่งเทพกนิรา
พิศถันดั่งปทุมเกสร	พิศเอวเอวอ่อนดั่งเลขา
พิศผิวผิวม่วงดั่งทองทา	พิศจริตกิริยาก็จับใจ”

(รามเกียรติ์)

๔. เทศนาโวหาร โวหารที่มีเนื้อหาคำแนะนำ **สั่งสอน** โดยการชี้เหตุผล ให้เห็นคุณโทษ หรือกล่าวถึงข้อเท็จ

ตัวอย่าง

“เงินทองที่จะใช้สอยในค่ากินอยู่ นุ่งห่มหรือใช้สอยเบ็ดเสร็จทั้งปวง จงเขม็ดแหม่ใช้แต่เพียงพอที่อนุญาตให้ใช้ อย่าทำใจโตมือโตสूरูยสุรายโดยถือตัวว่าเป็นเจ้านางมั่งมีมาก หรือถือว่าพอเป็นเจ้าแผ่นดินมีเงินทองถมไป...”

(พระบรมราชาโหวาท : พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว)

“คนเราต้องเอาอย่างมด อย่าเอาอย่างหนอน เพราะมดถึงมันจะตัวเล็กนิดเดียว แต่ก็ขยันขันแข็ง สามารถลากเหยื่อชิ้นใหญ่ ๆ ได้สบาย แต่ถึงกระนั้นมันก็กลับกินอาหารแต่น้อยจนเอวคอดกิว ผิดกับหนอนซึ่งเกียจคร้าน เอาแต่กินทั้งวัน โดยไม่ทำงานทำการอะไร จนตัวอ้วนอ้วนอ้วน ผลสุดท้ายก็กลายเป็นเหยื่ออันโอชะของนกและปลา”

(ลวดลายมังกร : ประภัสสร เสวิกุล)

๕. สารกโวหาร การยกตัวอย่างประกอบเพื่อให้เกิดความชัดเจน หรือสนับสนุนให้ข้อมูล น่าเชื่อถือ เช่น ประวัติบุคคลสำคัญ นิทาน เรื่องราว เหตุการณ์ เป็นต้น

ตัวอย่าง

“อำนาจความสัตย์เป็นอำนาจอันศักดิ์สิทธิ์ ไม่เพียงแต่จับหัวใจคน แม้แต่สัตว์ก็ยังมีความรู้สึกในความสัตย์ชื่อ เมื่อกวางนอูตายแล้ว ม้าของกวางนอูก็ไม่ยอมกินหญ้ากินน้ำและตายตามเจ้าของไปในไม่ช้า ไม่ยอมให้หลังของมันสัมผัสกับผู้อื่นนอกจากนายของมัน”

(สามก๊ก : เจ้าพระยาพระคลัง (หน))

“ถ้าเธอไม่ยอมอยู่กับฉันจริงจังจริง ยินยอมทุกสิ่ง ให้เธอทิ้งไป ฉันขอแค่เพียงให้เวลาหน่อยได้ไหม อยากเล่านิทานให้ฟัง ชาวนาคนหนึ่งมีชีวิตลำพัง ไปเจองูเห่ากำลังใกล้ตายสงสาร จึงเก็บเอามาเลี้ยงโดยไม่รู้ สุดท้ายจะเป็นอย่างไร คอยดูแลด้วยความจริงใจ ห่วงใย และคอยให้ความรักเป็นกังวลว่ามันจะตาย เผื่อคอยเอาใจทุกอย่าง แต่สุดท้ายชาวนาผู้ชายใจดี ด้วยความที่เขาไว้ใจ นำเสียดายกลับต้องตาย ด้วยพิษงู นิทานมันบอกให้ยอมรับความจริง ว่ามีบางสิ่งไม่ควรไว้ใจ อะไรบางอย่างที่คาดซึกแค่นั้น ไม่เชื่อ ไม่รักไม่จริง”

(ชาวนาที่บุงเห่า : สี่ฟ้า)

๖. อุปมาโวหาร การเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับอีกสิ่งหนึ่ง อาจเปรียบเทียบสิ่งที่เหมือนกันของสิ่งสองสิ่ง เปรียบเทียบโดยผู้อ่านต้องโยงความคิดไปสู่อีกสิ่งหนึ่ง หรือเปรียบเทียบความขัดแย้งหรือเปรียบเทียบตรงกันข้าม

ตัวอย่าง

“ความรักเหมือนโรคา	บันดาลตาให้มีตม
ไม่ยินและไม่ยล	อุปสรรคใดใด
ความรักเหมือนโคถึก	กำลังศึกพิชังไว้
ก็โลดจากคอกไป	บ ยอมอยู่ ณ ที่ซึ่ง
ถึงหากจะผูกไว้	ก็ดึงไปด้วยกำลัง
ยิ่งห้ามก็ยิ่งคลั่ง	บ หวนคิดถึงเจ็บกาย”

(มัทนะพาธา : พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว)

“อนึ่งข้าพเจ้าเล่าก็ต่างประเทศภาษา อุปมาดั่งนกเค้าถึงมีกำลังอยู่ก็จริง
แต่ตกเข้าอยู่ในท่ามกลางฝูงกาเมื่อกลางวัน ข้าพเจ้าจะบัญชาราชกิจฉันใด”

(ราชาธิราช : เจ้าพระยาพระคลัง (หน))

ที่มา: กฤษดา บุสุวรรณ. (๒๕๖๓). ภาษาไทยเตรียมทหาร. ม.ป.ท. ประจวบคีรีขันธ์.

_____. (๒๕๖๒). รวมข้อสอบจริง เข้ามหาวิทยาลัย ๑,๒๐๐ ข้อ. ราชภัฏมหาสารคาม,
มหาสารคาม.